

STOP

Kinderarbeid
School, de beste werkplaats

Van Werk naar School

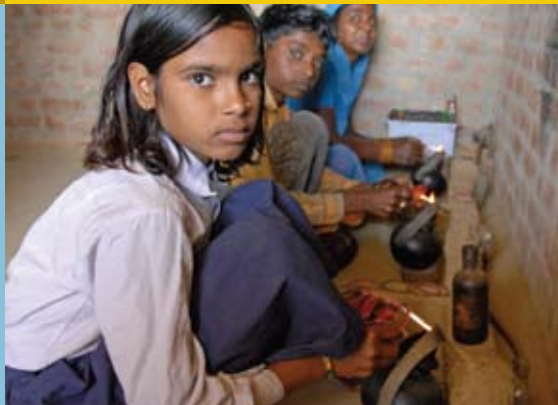
Handleiding voor bedrijven om kinderarbeid te bestrijden

Fotografie:
Pagina 2, 4, 10, 12, 15, 16, 19, 20, 23, 25,
26, 29, 30 + omslag: Peter de Ruiter

Grafische vormgeving:
Hanneke de Graaf

Van Werk naar School

**Handleiding voor bedrijven om
kinderarbeid te bestrijden**

November 2009

Voorwoord

Beste ondernemer,

Internationale handel en investeringen bieden u nieuwe markten en mogelijkheden. Bij het zakendoen over de grens is het belangrijk om te ondernemen op een maatschappelijk verantwoorde manier: met zorg voor mensen, grondstoffen, milieu en de directe omgeving. Als ondernemer kunt u een positieve en zichtbare rol spelen en eigen verantwoordelijkheid nemen om ruimhartig invloed uit te oefenen en u in te zetten waar u kunt, zoals voor de uitbanning van kinderarbeid. Iedereen wil natuurlijk dat kinderen net als in Nederland naar school gaan en kunnen spelen, maar vandaag de dag werken er wereldwijd nog steeds meer dan 200 miljoen kinderen. Driekwart van hen doet gevaarlijk werk in afschuwelijke omstandigheden.

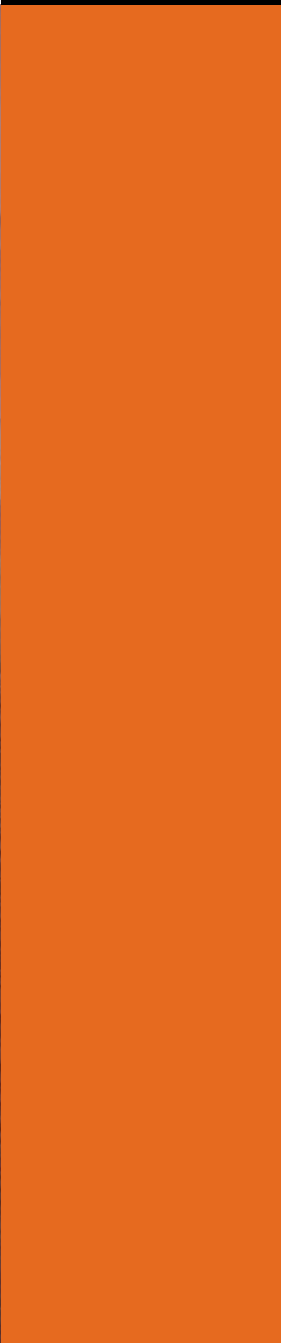
De handleiding die voor u ligt bevat concrete en nuttige adviezen over wat u kunt doen om kinderarbeid tegen te gaan. Bedrijven, vooral de kleinere, weten soms niet goed waar te beginnen. Onze aanbeveling is simpel: onderzoek eerst hoe uw bedrijf betrokken kan zijn bij kinderarbeid en denk van daaruit door naar uw toeleveranciers. Weet u zeker dat zij geen gebruik maken van kinderarbeid? Zo niet, dan begint het met het inwinnen van betrouwbare informatie over de toeleveringsketen. Afhankelijk van het antwoord zult u dan moeten besluiten welke maatregelen u kunt nemen om kinderarbeid bij uw toeleveranciers tegen te gaan. Dit boekje kan u daar bij helpen. Met een goede, stapsgewijze aanpak kunt u een bijdrage leveren aan de strijd tegen kinderarbeid.

U staat hierin niet alleen. Er zijn verschillende organisaties zoals vakbonden en NGO's die samen met u invulling kunnen geven aan verantwoord ondernemen. Ook de Nederlandse ambassades en de EVD (www.internationaalondernemen.nl) zijn u graag behulpzaam bij vragen over internationaal ondernemen, ook over hoe u actie kunt ondernemen tegen kinderarbeid. Ambassades kunnen u bijvoorbeeld helpen aan contactgegevens van een bedrijf met ervaring of een lokale consultant of contactgegevens van maatschappelijke organisaties.

Samen met uw klanten, toeleveranciers, werknemers, maatschappelijke organisaties en de lokale overheid kunt u het verschil maken. Wij gaan er graag van uit dat u die kans met beide handen zult aangrijpen.

Maxime Verhagen
Minister van Buitenlandse Zaken

Frank Heemskerck
Staatssecretaris van Economische Zaken

Inleiding

De rechten van het kind zijn mensenrechten. Kinderen hebben het recht om niet te hoeven werken. Kinderen hebben ook het recht op volwaardig onderwijs. Rechten voor de één betekenen echter plichten voor een ander. Hoewel het in de eerste plaats de verantwoordelijkheid van nationale overheden is om de mensenrechten te beschermen, te respecteren en na te leven, wordt in toenemende mate onderkend dat ook bedrijven en andere particuliere partijen een verantwoordelijkheid dragen om eraan bij te dragen dat internationaal erkende rechten worden nageleefd.

De verwezenlijking van deze rechten is onlosmakelijk verbonden met economische en sociale ontwikkeling. De Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) heeft bijvoorbeeld in april 2004 een onderzoek gepubliceerd waaruit blijkt dat de afschaffing van kinderarbeid zeven keer zoveel oplevert als het kost.¹

In de wereldwijde beweging tegen kinderarbeid zijn tal van particuliere partijen, waaronder ook veel bedrijven, actief. Zij zetten zich ervoor in dat de rechten van werknemers worden nageleefd. De strijd tegen kinderarbeid maakt daar deel van uit. De campagne 'Stop kinderarbeid – School, de beste werkplaats' is gebaseerd op de ruime ervaring van bedrijven, vakbonden, non-gouvernementele organisaties (NGO's), coalities van partijen ('multi-stakeholder initiatieven'), overheden en internationale organisaties. Voorbeelden hiervan worden in deze handleiding nader besproken, in de hoofdtekst of in kaders.

Deze handleiding voegt een belangrijke dimensie toe aan tot dusverre genomen initiatieven, doordat het de volgende aspecten van de strijd tegen kinderarbeid met elkaar verbindt:

- Aandacht voor alle vormen van kinderarbeid (zoals benoemd in de twee internationale verdragen van de IAO over kinderarbeid) in plaats van alleen voor de ergste vormen van kinderarbeid;
- Nadruk op het recht op onderwijs, als onderdeel van de richtlijnen voor bedrijven die kinderarbeid willen bestrijden;
- De noodzaak van een *actieve inzet* door alle bedrijven in de toeleveringsketen, zodat bedrijven planmatig gaan werken aan verbetering in plaats van simpelweg banden met leveranciers te verbreken zodra zich problemen voordoen;
- De strijd tegen kinderarbeid wordt gevoerd in het kader van de bredere doelstelling om alle arbeidsrechten na te leven, daarbij worden de ervaringen die zijn opgedaan met maatschappelijk verantwoord ondernemen betrokken;
- Aandacht voor de betrokkenheid van andere belanghebbende partijen, zoals vakbonden, NGO's, overheden en coalities van diverse partijen.

Deze handleiding is gemaakt voor bedrijven en coalities van bedrijven en maatschappelijke organisaties die zich (willen) inspannen om kinderarbeid uit te bannen. De handleiding kan daarnaast overheden helpen om hun beleid en regelgeving te (her)overwegen, NGO's een houvast bieden bij hun activiteiten gericht op bedrijfstakken of afzonderlijke bedrijven en internationale organisaties ondersteunen bij de vormgeving van hun beleid ten aanzien van kinderarbeid. De campagne 'Stop Kinderarbeid' zal deze handleiding presenteren in bijeenkomsten met bedrijven, maatschappelijke organisaties, overheden en internationale organisaties. Helaas zullen wij niet veel bedrijven afzonderlijk kunnen helpen bij de uitvoering van de in deze handleiding bepleite maatregelen. Wij zullen echter naar vermogen ingaan op verzoeken om overleg en advies met betrekking tot de handleiding.

De handleiding is mede tot stand gekomen op basis van de waardevolle opmerkingen en suggesties op eerdere concepten die de samenstellers hebben ontvangen van mensen over de hele wereld, onder wie werkgevers², vakbonden, NGO's en medewerkers van internationale organisaties als de IAO. Wij zijn hen bijzonder erkentelijk voor hun bijdragen. Suggesties voor verdere verbetering van deze handleiding blijven welkom.

Waarom zouden bedrijven actie moeten ondernemen tegen kinderarbeid?

In de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens³ staat dat 'ieder individu en elk onderdeel van de gemeenschap' ertoe moet bijdragen dat de mensenrechten worden nageleefd en verwezenlijkt. Bedrijven zijn ook verplicht om internationale verdragen na te leven – zowel in eigen land als in hun bedrijfsvoering buiten hun thuismarkt. Het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (VRK)⁴, dat door bijna alle landen ter wereld is geratificeerd, verplicht landen om te erkennen dat ieder kind het recht heeft 'te worden beschermd tegen economische uitbuiting en tegen het verrichten van werk dat naar alle waarschijnlijkheid gevaarlijk is of de opvoeding van het kind zal belemmeren of schadelijk zal zijn voor de gezondheid of de lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke of maatschappelijke ontwikkeling van het kind' (artikel 32.1 VRK). Landen die het VRK hebben bekrachtigd, hebben daarmee toegezegd deze verplichting op te nemen in hun nationale wetgeving.

In de Richtlijnen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) voor multinationale ondernemingen⁵ wordt beschreven wat de overheden van de landen die lid zijn verwachten van de in hun landen gevestigde bedrijven – ook buiten hun thuismarkt en in hun hele keten. Dat betreft onder meer de bijdrage van bedrijven aan het uitbannen van kinderarbeid. In de OESO-Richtlijnen staat dat ondernemingen hun leveranciers en onderaannemers moeten stimuleren om de Richtlijnen ook uit te voeren. De Richtlijnen zijn vrijwillig, maar de OESO vraagt landen wel om klachten over schendingen ervan zo mogelijk op te lossen via de bemiddeling van hun Nationale Contactpunten (in Nederland is dat een onafhankelijke commissie in samenwerking met het Ministerie van Economische Zaken).

De *Global Compact* van de Verenigde Naties, een initiatief waarbij duizenden bedrijven en maatschappelijke organisaties zijn aangesloten, bevat tien principes waar aangesloten bedrijven zich aan moeten houden. Daaronder is ook principe 5: doeltreffende maatregelen nemen om een eind te maken aan kinderarbeid.⁶

De twee Verdragen ('Conventions') over kinderarbeid van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO), die door meer dan driekwart van de 181

lidstaten van de IAO zijn geratificeerd, zijn de meest expliciete overeenkomsten waarin wordt gespecificeerd wat bestrijding van kinderarbeid concreet betekent. Het gaat om het Verdrag over de Minimumleeftijd voor Werk (nr. 138)⁷ en het Verdrag betreffende de Ergste Vormen van Kinderarbeid (nr. 182).⁸ Deze verdragen zijn in IAO-verband gezamenlijk opgesteld door overheden, werkgeversorganisaties en vakbonden. Het bedrijfsleven is dan ook politiek en moreel verplicht om deze verdragen in praktijk te brengen. Op grond van het Verdrag over de Minimumleeftijd mogen kinderen jonger dan 15 niet werken (ontwikkelingslanden mogen ook kiezen voor een minimumleeftijd van 14). Het is overigens mogelijk om verder te gaan dan de verplichtingen die het Verdrag stelt; zo hebben verschillende landen, waaronder Brazilië, 16 jaar ingevoerd als minimumleeftijd voor werk. In de meeste ontwikkelingslanden mogen kinderen van 12 en 13 ook lichte werkzaamheden doen, mits hun scholing hier niet onderlijdt. In beide verdragen staat dat kinderen tot hun 18de ook geen gevaarlijk werk mogen doen. Het Verdrag tegen de Ergste Vormen van Kinderarbeid verbiedt bovendien 'werken' als kindsoldaat, als drugskoerier, in de pornografie en prostitutie, en iedere andere vorm van gedwongen arbeid.

Hoewel ze niet volledig in overeenstemming zijn met IAO-Verdrag 138, dat voorziet in een minimumleeftijd voor werk, is in de wereldwijd ondersteunde Millenniumdoelen 2 en 3 het doel van 'volledig basisonderwijs' verwoord. Bedrijven kunnen de Millenniumdoelen helpen verwezenlijken door een eind te maken aan kinderarbeid en eraan mee te werken dat kinderen naar school gaan.

Wat kunnen bedrijven doen?

1 Leg in het beleid of de gedragscode van uw onderneming vast dat alle vormen van kinderarbeid die op grond van de verdragen 138 en 182 van de IAO zijn verboden, worden voorkomen en zo nodig worden bestreden en beëindigd.

Zo'n beleid is nog geen gemeengoed omdat veel bedrijven menen dat het voldoende is om de ergste vormen van kinderarbeid te bestrijden. Aangezien beide genoemde verdragen tegen kinderarbeid door de meeste landen zijn geratificeerd, is er geen enkele reden voor overheden en bedrijven om uitsluitend tegen bepaalde vormen van kinderarbeid op te treden. Hoewel ontwikkelingslanden op grond van IAO-verdrag 138 kinderen vanaf hun 14de mogen laten werken, stellen wij voor om vast te houden aan 15 als de minimumleeftijd voor werk.

2 Baseer het bedrijfsbeleid op de internationale verdragen tegen kinderarbeid en kom nationale wetten na als de daarin vastgelegde normen verder gaan dan die in de internationale verdragen.

IAO-verdrag 138 is inmiddels door 154 landen geratificeerd en IAO-verdrag 182 door 171 landen. Ook hebben alle leden van de IAO afgesproken dat zij het verbod op kinderarbeid moeten respecteren, bevorderen en in praktijk brengen alsook de drie andere fundamentele arbeidsnormen – zelfs als zij de betreffende verdragen niet hebben geratificeerd (zie ook aanbeveling 10). Als in nationale wetgeving strengere eisen worden gesteld, bijvoorbeeld door een hogere minimumleeftijd te stellen voor werk, dan moeten ondernemingen zich natuurlijk aan die nationale wetgeving houden.

Het uitbannen van kinderarbeid: handleidingen voor werkgevers

Het Bureau voor Werkgeversactiviteiten van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) en de Internationale Organisatie van Werkgevers ("International Organisation of Employers") hebben drie handleidingen gepubliceerd waarmee bedrijven kinderarbeid een halt kunnen toeroepen. Zij leiden de handleidingen als volgt in:

"De handleidingen zijn geschreven om het bedrijfsleven en hun organisaties te laten begrijpen wat kinderarbeid is en er actie tegen te ondernemen. In de drie handleidingen staan praktische ideeën, advies en voorbeelden om kinderarbeid te voorkomen, om kinderen uit het werk te halen en om jonge werknemers te beschermen tegen gevaarlijke omstandigheden. Het pakket [de handleiding] is een belangrijk document voor leidinggevenden, eigenaren en het management van werkgeversorganisaties en andere bedrijfsorganisaties die dit belangrijke en gevoelige onderwerp willen aanpakken. De handleidingen richten zich op ontwikkelingslanden en geven voorbeelden van werkgeversorganisaties die concrete maatregelen hebben genomen, hetzij zelf of in samenwerking met de IAO, donoren en andere lokale, nationale en internationale organisaties.

In de eerste handleiding staan definities, nadere uitleg over de oorzaken en gevolgen van kinderarbeid, en worden de redenen uiteengezet waarom bedrijven geen gebruik zouden moeten maken van kinderarbeid. Deze handleiding zorgt kortom voor meer begrip over het onderwerp. In de overige handleidingen wordt besproken wat er vanuit het gezichtspunt van het bedrijfsleven gedaan kan worden aan kinderarbeid. Zo wordt in de tweede handleiding uiteengezet wat de opties en mogelijke strategieën voor bedrijven zijn om kinderarbeid uit te bannen. De derde handleiding gaat over de gezamenlijke rol die werkgeversorganisaties en andere bedrijfsorganisaties kunnen spelen om hun leden te helpen om aan de slag te gaan dit belangrijke onderwerp."

De handleidingen staan op:

<http://www.ilo.org/public/english/dialogue/actemp/index.htm>

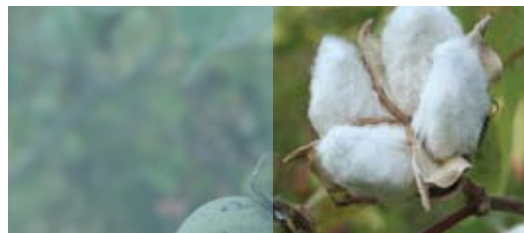

3 **Neem in contracten met al uw leveranciers op dat zij in al hun activiteiten en die van hun toeleveranciers kinderarbeid moeten uitbannen en de rechten van werknemers moeten naleven.**

Om kosten te besparen, besteden veel bedrijven hun productie- of dienstprocessen uit naar lage-lonenlanden, vooral naar ontwikkelingslanden en landen in Oost-Europa. Die directe toeleveranciers zoeken op hun beurt naar kostenbesparing door uitbesteding aan derden. Juist in die uitbestede productie (bij de eerste toeleverancier en verderop in de keten) worden kinderen veelvuldig aan het werk gezet of worden andere arbeidsnormen niet nageleefd. Kostenbesparing mag echter nooit een excuus zijn voor een bedrijf om zich niet te houden aan zijn verantwoordelijkheid bij de uitbesteding van producten of diensten. Schriftelijke afspraken met leveranciers vormen de basis om er voor te zorgen dat nergens in de toeleveringsketen kinderarbeid voorkomt en kinderen uit het werk worden gehaald en naar school gaan. Ook is het zaak dat de rechten van werknemers in praktijk worden gebracht. Om dit mogelijk te maken, moet de uitbestedende onderneming ervoor zorgen dat het beschikt over alle namen en adressen van zowel directe als indirecte toeleveranciers en deze informatie openbaar maken.

Om te voorkomen dat leveranciers kinderen verbergen wanneer er voor het eerst controles worden uitgevoerd, is het aan te bevelen dat de uitbestedende onderneming kinderarbeid niet direct afstraft, maar leveranciers beloont en ondersteunt wanneer zij meewerken om er voor te zorgen dat kinderen naar school gaan in plaats van voor hen te werken. Is er eenmaal een definitief anti-kinderarbeidbeleid ingevoerd, dan kan de uitbestedende onderneming zich strikter gaan opstellen – en sancties opleggen – wanneer er bij volgende controles opnieuw sprake blijkt te zijn van kinderarbeid.

Een leverancier kan ook een gezin zijn dat producten maakt voor een bedrijf. Bij huisnijverheid wordt er meestal stukloon betaald en wordt de productiehoeveelheid die het gezin moet leveren vaak zo vastgesteld dat kinderen wel moeten meehelpen omdat de verdiensten van het gezin anders onder het minimumloon blijven. Op deze manier wordt huisnijverheid een bron van kinderarbeid. Stel als bedrijf daarom zodanige productiedoelen voor thuiswerk vast, dat kinderen niet mee hoeven te helpen. Als kinderen in de leeftijd van 12 tot 14 toch licht werk doen, mag dit niet ten koste gaan van hun scholing, mogen ze geen gevaarlijk werk doen, moet er duidelijk toezicht zijn. Zorg ervoor dat de ouders een loon krijgen waarmee zij in de primaire levensbehoeften van het hele gezin kunnen voorzien.

4 **Zorg ervoor dat kinderen die tot nog toe in het eigen bedrijf of bij de toeleveranciers werkten worden opgenomen in gratis en voltijds dagonderwijs.**

De ervaring leert dat veel ondernemingen met een anti-kinderarbeidbeleid de werkzame kinderen gewoon ontslaan en niets doen om ervoor te zorgen dat ze naar onderwijs worden begeleid. Er zijn diverse voorbeelden van bedrijven die, om hun imago te redden, kinderen die voor hen werkten gewoon wegstuurden. Een 'voorbeeld' was het kledingmerk Esprit, dat aankondigde alle banden met zijn Indiase leverancier te verbreken omdat gebleken was dat die leverancier kinderen voor zich liet werken. Bedrijven die werkende kinderen zonder meer ontslaan en aan hun lot overlaten, ontlopen hun verantwoordelijkheid. Omdat zij hebben geprofiteerd van kinderarbeid hebben juist zij de plicht om voor een alternatief voor de kinderen te zorgen: onderwijs en andere vormen van sociale ondersteuning. Halfslachtige oplossingen, bijvoorbeeld kinderen overdag in deeltijd laten werken en 's avonds naar school laten gaan, zijn principieel onaanvaardbaar. Uit onderzoek is gebleken dat kinderen die school met werk combineren slechter presteren op school en meer risico lopen de school voortijdig te verlaten. Elk kind heeft recht op gratis, kwalitatief goed onderwijs in voltijd – niet in 'aparte' deeltijdscholen maar samen met andere kinderen. Zie aanbeveling 7 voor een verdere uitwerking van dit onderdeel.

5 Zorg ervoor dat kinderen van 14 (of 15) tot 18, die op grond van de internationale verdragen mogen werken, niet het slachtoffer worden van de ergste vormen van kinderarbeid zoals gesteld in IAO-verdrag 182. Zorg er tenminste voor dat de op grond van het verdrag vereiste afspraken tussen overheden, vakbonden en branche-organisaties over het verrichten van gevaarlijk werk worden nagekomen.

Veel kinderen – ook jonger dan 15 maar vooral in de leeftijd 15 tot 18 (en vaak ook daarna) worden het slachtoffer van dwangarbeid of prostitutie, worden gerekruteerd als soldaat of moeten gevaarlijk werk doen waar zij te jong voor zijn. Voorbeelden van gedwongen en gevaarlijk werk zijn in alle sectoren van de industrie en dienstverlening te vinden. Aangezien veel kinderen in de landbouw werken is in dit verband nog een ander IAO-verdrag van belang: Verdrag 184 over Veiligheid en Gezondheid in de Landbouw. Dit verdrag schrijft bijvoorbeeld voor dat er preventieve beschermende maatregelen moeten worden genomen wanneer er bijvoorbeeld met chemicaliën (zoals pesticiden) en landbouwwerktuigen wordt gewerkt. Een recent voorbeeld van een sector waar een dergelijke bescherming niet wordt geboden, is de katoenzaadproductie in India. De boeren die voor multina-

tionale en Indiase ondernemingen katoenzaad verbouwen, hebben jongere kinderen deels vervangen door jongeren tot 18 jaar. Deze jongeren worden echter zonder enige bescherming blootgesteld aan de pesticiden waarmee de velden worden besproeid. Zij werken vaak tien tot twaalf uur aan één stuk in de brandende zon.

Zorg er daarom tenminste voor dat kinderen tot 18 jaar worden gevrijwaard van alle soorten werk die door overheid, vakbonden en werkgevers landelijk gezamenlijk als gevaarlijk zijn aangemerkt. Bedrijven kunnen ook besluiten om geen tieners in te zetten (of door toeleveranciers te laten inzetten) voor werk dat niet genoemd wordt in nationale afspraken over gevaarlijk werk, maar dat volgens de onderneming of andere betrokkenen wel degelijk gevaarlijk is. Werkzaamheden in de landbouw staan vaak niet in zo'n nationale lijst met gevaarlijk werk maar wordt door deskundigen toch vaak als (zeer) gevaarlijk gezien. Bedrijven zouden er samen met vakbonden, NGO's en (lokale) overheden voor moeten pleiten dat er een volledige lijst komt van gevaarlijke vormen van kinderarbeid, met inbegrip van werkzaamheden in de landbouw en huishoudelijk werk.

Ook is er een probleem met zogenaamde stages: kinderen maken dan, zogenaamd als stagiair, lange uren zonder dat ze daarvoor betaald krijgen. Stages moeten van beperkte duur zijn, moeten plaatsvinden in het kader van een onderwijsprogramma, moeten onder toezicht staan van bevoegde arbeidsinstanties en mogen niet belemmerend werken op het onderwijs.

6 Betrek zowel uw eigen werknemers als uw leveranciers bij het bestrijden van kinderarbeid. Informeer hen en betrek hen bij het actieplan van uw onderneming tegen kinderarbeid.

Het is van groot belang dat de werknemers van uw onderneming betrokken worden bij het anti-kinderarbeidbeleid van uw onderneming, ook in de toeleveringsketen. Geef daarom voorlichting aan uw medewerkers over het verbod op kinderarbeid en zorg voor trainingen om uw medewerkers te laten zien hoe zij kunnen bijdragen aan het tegengaan van kinderarbeid (zie ook het kader over IFC/Wereldbank).

Nauwe betrokkenheid van de toeleveranciers van uw onderneming is

eveneens cruciaal. Bespreek met hen de beste manier om kinderarbeid te bestrijden en maak gebruik van hun expertise. Zet bijvoorbeeld samen een intern controlesysteem op voor uw bedrijf en de toeleveringsketen en laat hierop extern toezicht uitoefenen en/of neem in de contracten met uw toeleveranciers, of met andere partijen waarop u invloed kunt uitoefenen (of die u kunt selecteren), een clause op waarin kinderarbeid wordt verboden en waarin wordt toegelicht hoe dit wordt uitgevoerd. Zorg ervoor dat in deze clause ook de concrete maatregelen worden opgenomen om ervoor te zorgen dat kinderen, die uit het productieproces worden gehaald, naar school gaan. Maak ook bindende afspraken met leveranciers om ervoor te zorgen dat zij er zelf op hun beurt voor zorgen dat hun toeleveranciers en onderaannemers zich ook aan deze normen houden.

7 Werk samen met anderen, bijvoorbeeld lokale en/of nationale overheden, om te bewerkstelligen dat voormalige kindarbeiders voltijds onderwijs volgen totdat zij op grond van IAO-verdrag 138, dan wel nationale wetgeving, mogen gaan werken.

Bedrijven met veel kinderarbeid in hun activiteiten (of toeleveringsketen) vinden het vaak moeilijk of zelfs onmogelijk om manieren te vinden om deze kinderen naar school te laten gaan. Meestal is het beter om niet zelf een schooltje te beginnen of te financieren maar om samen met andere organisaties te zoeken naar een meer structurele oplossing. Die andere organisaties kunnen onder meer het Ministerie van Onderwijs en/of Arbeid of de lokale overheid zijn maar ook maatschappelijke organisaties. Het verdient verreweg de voorkeur dat voormalige kindarbeiders instromen in het reguliere onderwijs en dat bedrijven de inspanningen daartoe ondersteunen. Als kinderen niet, of niet meteen, kunnen instromen in het reguliere onderwijs, kunnen bedrijven samen met lokale overheden en maatschappelijke organisaties bijdragen aan een vorm van 'overbruggings-' of 'overgangs-onderwijs'. Daarmee kunnen ook de al wat oudere kinderen worden geholpen

om in te stromen in regulier (en in de regel voltijds-) onderwijs. Er moet op worden gelet dat er niet onnodig parallelle structuren voor het bestaande onderwijssysteem worden gecreëerd. Overbruggings-onderwijs dient uitsluitend bedoeld te zijn om kinderen in staat te stellen in te stromen in formeel en voltijds dagonderwijs. Hoewel dit vooral de verantwoordelijkheid is van lokale overheidsinstellingen en soms van non-gouvernementele organisaties, moeten bedrijven en hun belanghebbenden er alert op zijn dat kinderen soms ook door onderwijzend personeel gedwongen worden om voor hen te werken. Bedrijven dienen zich in samenwerking met andere instanties en organisaties in te spannen om dergelijke praktijken te bestrijden. Blijkt reïntegratie in het gewone onderwijs of (tijdelijk) in privéonderwijs echt niet mogelijk te zijn, zorg er dan voor dat oudere kinderen – doorgaans in de leeftijd van 12 tot 14 – een vak leren.

8 Neem waar nodig extra maatregelen om de specifieke problemen aan te pakken waarmee kinderen uit gediscrimineerde en achtergestelde groepen te maken krijgen.

Veel kindarbeiders komen uit economisch zwakke, gediscrimineerde en/of achtergestelde en migrantengezinnen. Kinderen kunnen bijvoorbeeld worden gediscrimineerd vanwege het soort werk dat hun ouders doen, vanwege hun achtergrond, hun migrantenstatus of door de etnische groep of kaste waartoe zij behoren. Ook kinderen met een specifieke problematiek, bijvoorbeeld vuilrappers, straatkinderen, slachtoffers van kinderhandel en

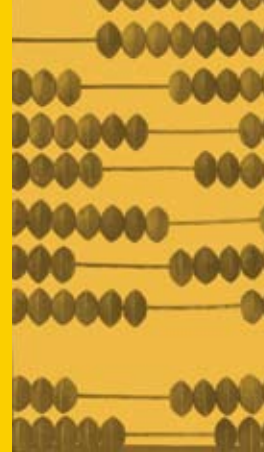

kinderen met HIV/AIDS – die vaak tot gediscrimineerde groepen behoren – hebben speciale aandacht nodig. In China, bijvoorbeeld, gaan veel migrantenkinderen werken omdat zij geen recht hebben op onderwijs en gezondheidszorg als het gezin niet is geregistreerd in de plaats waar de ouders werken. In India komt kinderarbeid relatief veel voor onder Dalits ('kastelozen') en Adivasi (inheemse bevolkingsgroepen). Voor vuilrapers en kinderslaven geldt dat zelfs nog in sterkere mate.

Veel mensen vinden het normaal dat kinderen 'met zo'n achtergrond' werken en niet naar school gaan. Vaak worden zij in die mening bevestigd door lokale belanghebbenden die niet willen dat die situatie verandert. Daarom is het des te belangrijker om ALLE vormen van kinderarbeid in de hele keten te bestrijden, en de samenleving te mobiliseren om ALLE kinderen van de werkplek te halen en op school te krijgen. Anders kunnen achtergestelde en/of gediscrimineerde kinderen gemakkelijk 'verdwijnen', hetzij verderop in de productieketen dan wel in ander soort werk. Het aanpakken van alle vormen van kinderarbeid houdt, wellicht paradoxaal, ook in dat daar soms bijzondere maatregelen voor nodig zijn. Dat kan bijvoorbeeld door vooroordelen tegen deze kinderen met een schoolbestuur of dorps- of wijkraad te bespreken en/of meteen actie te ondernemen als ze van school verdwijnen. Inspanningen van bedrijven en overheden kunnen er ook uit bestaan om bijvoorbeeld opleidingsprogramma's en/of werkgelegenheid te bieden aan de ouders of familieleden van deze kindarbeiders. Kijk daarnaast of deze ouders of familieleden wellicht nog andere vormen van sociale ondersteuning nodig hebben om hen te compenseren voor het verlies van de arbeid van hun kinderen.

9 **Controleer of identiteitsbewijzen echt zijn en pleit er samen met andere partijen voor dat er een betrouwbaar systeem voor**

geboorteregistratie wordt ingevoerd in gebieden waar dit niet bestaat.

Vaak is het lastig om de leeftijd van een kind of jongere te verifiëren of zelfs te schatten. Identiteitsbewijzen kunnen vervalst zijn, zeker omdat veel landen geen betrouwbaar systeem voor geboorteregistratie hebben. Er zijn echter ook andere manieren om iemands leeftijd te bepalen, zoals medisch onderzoek door een betrouwbare arts en interviews om het kennisniveau van een kind te bepalen (bijvoorbeeld of het de basisschool heeft doorlopen). Ook kan men aan lokale omwonenden of autoriteiten vragen of zij de leeftijd kunnen inschatten aan de hand van belangrijke gebeurtenissen die zich in het verleden in de gemeenschap hebben voorgedaan.

In bepaalde situaties kunnen bedrijven er ook toe bijdragen dat een betrouwbaar systeem voor de geboorteregistratie wordt opgezet waar dat ontbreekt. Samen met werkgeversorganisaties, vakbonden en andere belanghebbenden kunnen bedrijven sterke pleitbezorgers zijn voor een systeem voor geboorteregistratie en zodoende de invoering van dergelijke systemen bespoedigen. Bedrijven kunnen hiervoor lobbyen en/of samenwerken met relevante ministeries (bijvoorbeeld het Ministerie van Gezondheid) en/of andere overheidsinstanties.

10 **Laat de bestrijding van kinderarbeid altijd samengaan met de naleving van de andere fundamentele arbeidsnormen van de IAO⁹ en andere algemeen aanvaarde rechten van werknemers.**

Behalve dat bedrijven geen kinderen te werk stellen, mag ook van hen verwacht worden dat ze al het mogelijke doen om de andere algemeen erkende basisrechten van werknemers na te leven: (1) het recht op vrije organisatie in een vakbond en collectieve onderhandelingen met de werkgever, (2) vrijwaring van iedere vorm van dwangarbeid, en (3) vrijwaring van iedere vorm van discriminatie in werk en beroep. Deze drie basisrechten zijn fundamentele mensenrechten en worden beschreven in zes IAO-verdragen: 87, 98, 29, 105, 100 en 111. Daarnaast worden ook de volgende rechten van werknemers algemeen erkend: het recht op een veilige en gezonde werkplek, beloning waarmee in de primaire levensbehoeften kan

worden voorzien ('leefbaar loon'), en geen excessief lange werktijden of gedwongen overwerk.

Een bedrijf dat kinderarbeid bestrijdt, kan dit niet aanvoeren als excuus om overige rechten van werknemers te schenden. Evenmin kan een bedrijf kinderen tewerkstellen met het argument dat hun ouders te weinig verdienen. Juist bedrijven kunnen aan dat laatste iets doen (zie ook aanbeveling 12). Voor een brede visie op maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) verwijzen wij naar het 'MVO Referentiekader' (editie juni 2007), waarin 35 maatschappelijke organisaties in Nederland, waaronder ook de Nederlandse leden van de campagne 'Stop Kinderarbeid', uiteenzetten welke verantwoordelijkheden bedrijven hebben ten aanzien van de samenleving en het milieu.¹⁰

11 Werk samen met vakbonden om kinderarbeid tegen te gaan en ervoor te zorgen dat de basisrechten voor werknemers in praktijk worden gebracht.

De ervaring leert dat kinderarbeid veel minder voorkomt wanneer er goede relaties bestaan tussen een vakbond (of een aantal vakbonden) en een bedrijf. Vakbonden hebben een cruciale rol in de strijd tegen kinderarbeid. Internationaal vormen zij één van de drie partners in de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) en hebben zij mede de bestaande IAO-verdragen omtrent kinderarbeid tot stand gebracht. Op nationaal niveau vertegenwoordigen vakbonden de werknemers in het overleg met de overheid over arbeidskwesties, ook als het over kinderarbeid gaat. In de bedrijven organiseren vakbonden de (volwassen) werknemers en hebben zij het mandaat om met bedrijven te onderhandelen over lonen en arbeidsomstandigheden.

In de Filippijnen, bijvoorbeeld, hebben vakbonden een verbod op kinderarbeid opgenomen in hun overleg met individuele bedrijven. Eerst eisten ze dat er in de hoofdfabriek een beleid kwam om kinderarbeid te weren. Vervolgens is dit uitgebreid naar leveranciers en onderaannemers. Daarna hebben ze ervoor gezorgd dat er voor de hele keten een controlesysteem kwam. Deze aanpak van de strijd tegen kinderarbeid kan een aanknopings-

punt bieden om ook andere rechten en aandachtspunten voor werknemers op de agenda te zetten. Omgekeerd kan het recht om je te organiseren, wanneer dat in praktijk wordt gebracht, worden gebruikt om van kinderarbeid een van de onderwerpen in de collectieve onderhandelingen over de arbeidsvoorwaarden te maken. Houdt in het achterhoofd dat ook de bedrijf(sleiding) belang heeft bij goede relaties met (volwassen) werknemers en vakbonden en, ook op dit terrein, wordt gewaardeerd als zij zich als constructieve partner opstelt.

12 Betaal leveranciers zodanig dat zij geen beroep hoeven te doen op kinderarbeid en in plaats daarvan volwassenen (of onder voorwaarden jongeren van 15 en ouder) in dienst kunnen nemen met een 'leefbaar loon' en goede arbeidsvoorwaarden. Pas zo nodig ook het inkoopbeleid van uw onderneming aan om het beleid tegen kinderarbeidbeleid in praktijk te brengen en ervoor te zorgen dat de rechten van werknemers worden nageleefd.

Uit recent onderzoek naar onder meer de kleding- en schoenenproductie in Albanië en de katoenzaadproductie in India is gebleken dat een te lage inkoopprijs kinderarbeid in de hand werkt: leveranciers komen dan in de

De Wereldbank over de bestrijding van kinderarbeid*

knel, en het lijkt aanlokkelijk om kinderen in te schakelen. Ook ouders die onvoldoende verdienen om in de primaire levensbehoeften van hun gezin te kunnen voorzien, voelen zich genoodzaakt om hun kinderen te laten meewerken. Inkopende bedrijven kunnen er dus niet mee volstaan van hun leveranciers te eisen dat zij geen gebruik maken van kinderarbeid. Zij zullen ook zélf de benodigde voorwaarden moeten scheppen om leveranciers in staat te stellen de rechten van werknemers in praktijk te brengen. Bereken daarom een prijs die dit mogelijk maakt. Behalve de prijs zijn ook andere inkoopvoorwaarden van belang. Door te late bestellingen of slechte planning van inkopende bedrijven komen toeleveranciers onnodig onder druk te staan. Onderneem daarop zo nodig actie. Uit angst geen vervolgoordrachten meer te krijgen zal een leverancier anders alles op alles zetten om de levertermijn toch te halen, met als gevolg dat hun medewerkers lange dagen moeten maken en er kindarbeiders worden ingeschakeld om extra productie te draaien. Het is voor een bedrijf niet altijd moeilijk om erachter te komen of thuiswerkers ertoe gedwongen worden hun kinderen aan het werk te zetten om een levertermijn te halen. Als bekend is dat een volwassene vijf paar schoenen per dag kan maken en er worden er tien geleverd, dan kan daaruit worden afgeleid dat er normen worden geschonden.

13 Probeer waar mogelijk het werk dat tot nu toe door kinderen werd gedaan over te dragen aan hun ouders of andere nauwe verwanten of bied de ouders passend ander werk aan.

Het is niet altijd mogelijk (of zelfs wenselijk) om de baan van een kind te laten overnemen door een werkloze vader of moeder of ander familielid. Als dit wel kan, dan is het sterk aan te bevelen om dat ook te doen. Tevens kan het bedrijf een van de ouders of een familielid een opleiding aanbieden, zodat zij bij het bedrijf zelf of elders aan de slag kunnen tegen een loon waarmee ten minste kan worden voorzien in de eerste levensbehoeften. Een andere mogelijkheid, in praktijk gebracht door kledingfabrikant Levi Strauss, is om kinderen hun oude loon door te betalen op voorwaarde dat ze naar school gaan en hen een baan aan te bieden wanneer zij (op zijn minst) de minimumleeftijd hebben bereikt waarop zij mogen werken.

*De International Finance Corporation (IFC) is een onderdeel van de Wereldbank dat adviezen en financiering verstrekt aan grote ondernemingen, veelal bij grote projecten. De IFC heeft inmiddels een uitgebreid MVO-beleid en adviseert ook over de implementatie van fundamentele arbeidsnormen, onder meer ten aanzien van kinderarbeid. In een twintig pagina's tellende notitie (een zogeheten 'Good Practice Note'), getiteld 'Addressing Child Labor in the Workplace and Supply Chain', doet de IFC een aantal aanbevelingen om schadelijke ('harmful') vormen van kinderarbeid** te bestrijden.*

De IFC heeft een aantal nuttige aanbevelingen gedaan, waaronder:

Uitvoering

- Voer in het kader van het beleid voor werving en selectie een procedure in om de leeftijd van sollicitanten te controleren;*
- Leg in een protocol vast wat er moet gebeuren wanneer er schadelijke kinderarbeid wordt geconstateerd;*
- Informeer werknemers, leveranciers, contractpartijen en de gemeenschap over het beleid;*
- Verwerf de steun van het hoger management, en bied training aan;*
- Ontwikkel een kerngroep van betrokken medewerkers die het voortouw neemt in de strijd tegen kinderarbeid;*
- Geef medewerkers op alle niveaus opleiding en bewustwordingsprogramma's;*
- Zorg ervoor duidelijkheid door op alle niveaus duidelijke verantwoordelijkheden toe te wijzen;*
- Beloon medewerkers voor hun inspanningen om een eind te maken aan schadelijke vormen van kinderarbeid;*
- Bied werknemers en anderen een systeem waarmee zij anoniem schendingen kunnen melden.*

Wat kunt u doen als er kinderarbeid wordt geconstateerd?

- Laat kinderen niet langer schadelijk werk doen;
- Zorg dat kinderen naar school gaan;
- Breng kinderen weer terug bij hun familie en gemeenschap als zij daar zijn weggehaald;
- Zorg dat de ouders of andere volwassen verwanten van de kinderen, die ontheven zijn van schadelijk werk, werk krijgen dat hun een alternatieve bron van inkomsten biedt;
- Bied lichamelijke en geestelijke zorg aan kinderen die schadelijk werk hebben gedaan;
- Schep de benodigde voorwaarden om ervoor te zorgen dat het niet langer nodig is dat kinderen schadelijk werk doen;
- Bescherm kinderen die legaal werken en geef hun onderwijs;
- Laat kinderen, die voldoen aan de minimum leeftijdseisen, veilig werk doen in gezonde arbeidsomstandigheden en tegen een rechtvaardig loon.

* Deze tekst is ontleend aan:
[www.ifc.org/ifcext/enviro.nsf/AttachmentsByTitle/p_childlabor/\\$FILE/ChildLabor.pdf](http://www.ifc.org/ifcext/enviro.nsf/AttachmentsByTitle/p_childlabor/$FILE/ChildLabor.pdf)

** 'Schadelijke kinderarbeid' ('harmful child labour') is geen formeel begrip in de IAO-verdragen over kinderarbeid. De IFC zegt dit begrip zelf te hebben gekozen in lijn met de aanbevelingen in het Verdrag Omtrent de Ergste Vormen van Kinderarbeid en het Verdrag van de Verenigde Naties voor de Rechten van het Kind. De IFC omschrijft 'schadelijke kinderarbeid' als volgt:

'Schadelijke kinderarbeid is werk waarbij kinderen economisch worden uitgebuit of dat geacht moet worden schadelijk of ondermijnend te zijn voor het onderwijs van het kind of schadelijk voor de gezondheid van het kind dan wel zijn lichamelijke, geestelijke, spirituele, morele of sociale ontwikkeling'. In de omschrijving wordt niet expliciet gezegd dat met 'onderwijs' bedoeld wordt: 'verplicht regulier onderwijs'. Is dat laatste inderdaad bedoeld, dan zou dat een internationaal geaccepteerde definitie zijn. Zeker in dat geval is het echter onduidelijk waarom de IFC gekozen heeft voor het begrip 'schadelijke kinderarbeid'. Bedrijven interpreteren dat veelal als 'de ergste vormen van kinderarbeid', en dat begrip dekt niet de vormen van kinderarbeid die kinderen belemmeren om naar school te gaan.

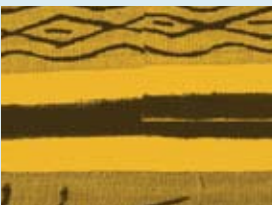

14 Bied, al dan niet in samenwerking met andere partijen, werknemers voorzieningen aan zoals crèches en kinderdagverblijven, om hen te helpen hun kinderen te vrijwaren van kinderarbeid.

Veel kinderen, vooral in de landbouw en in kleine werkplaatsen, worden blootgesteld aan kinderarbeid of geleidelijk bij het werk betrokken omdat ze van jongs af aan door hun ouders worden meegenomen naar de werkplek. Crèches en kinderdagverblijven kunnen dat helpen voorkomen en bieden kinderen bovendien een plek om te spelen en leren. Het zorgt er verder voor dat oudere kinderen niet meer op hun jongere broertjes en zusjes hoeven te passen, een taak die hen – vaak vooral meisjes – belemmert om naar school te gaan.

15 Investeer in een geloofwaardig managementsysteem voor de bestrijding van kinderarbeid. Dit houdt o.a. in het actief traceren van kinderarbeid in de keten, een degelijk systeem voor toezicht en controle en een klachtenprocedure, rapportage en openheid over beleid, aanpak en resultaten, onafhankelijke controle door derden en inschakeling van direct betrokkenen en/of getroffen.

Een adequaat managementsysteem, dat ten minste bovengenoemde elementen zou moeten bevatten, is onontbeerlijk om als bedrijf geloofwaardig te kunnen beweren dat je beschikt over een keten waarin geen kinderarbeid voorkomt en waarin andere rechten van werknemers niet worden geschonden. Dat betekent eigenlijk: een breder MVO-beleid, inclusief controle, verbeterplannen en controle. Dit geldt vooral voor bedrijfstakken en toeleveringsketens in landen of regio's waar kinderarbeid veel voorkomt of andere MVO-normen worden geschonden..

In een bedrijfstak waar kinderarbeid voorkomt, volstaat het niet om alleen te beweren dat de onderneming noch haar toeleveranciers zich bedienen van kinderarbeid. Het uitgangspunt dient te zijn: geen woorden maar aantoonbare daden! En waarom zou je als bedrijf lijdzaam afwachten totdat je er door anderen op wordt gewezen dat er in je organisatie of keten kinderarbeid voorkomt of dat basisrechten van werknemers met voeten worden getreden? In plaats daarvan zouden ondernemingen zich actief op kunnen stellen door zelf onderzoek te doen of dat door onafhankelijke derden uit te laten voeren. Maak de bevindingen van dergelijk onderzoek openbaar en laat er geen misverstand over bestaan hoe je de situatie zult gaan aanpakken, zelfstandig dan wel samen met anderen. Zet daarnaast een klachtenstelsel op dat eerlijk, anoniem en voor iedereen toegankelijk is.

Maatschappelijke organisaties en vakbonden begrijpen heel goed dat er kinderarbeid kan voorkomen in de keten, zeker in landen zonder leerplicht, of waar de arbeidsinspectie te zwak, onderbezet, corrupt of zelfs geheel afwezig is. Er bestaat juist veel waardering voor ondernemingen die deze problematiek openlijk onderkennen en zich inspinnen om er op een geloofwaardige manier iets aan te doen. Het beweren dat geconstateerde problemen zijn opgelost, of het nu gaat om kinderarbeid of onderbetaling, is alleen geloofwaardig:

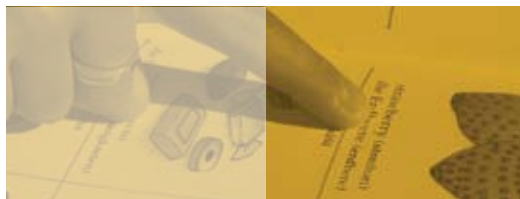
- Als lokale organisaties worden betrokken bij het toezicht. Dat geldt ook voor het opstellen van verbeteringsplannen, bijvoorbeeld om gefaseerd een einde te maken aan kinderarbeid en ervoor te zorgen dat kinderen naar school gaan.
- Als waar mogelijk samengewerkt wordt met lokale overheden, vakbonden en NGO's. Een probleem daarbij kan zijn dat die potentiële lokale instituties niet of nauwelijks aanwezig zijn. In dat geval moet je kunnen aantonen al het mogelijke te hebben gedaan om iets aan die situatie te veranderen. Een van de initiatieven die een bedrijf in zo'n geval kan nemen, is om programma's voor capaciteitsversterking van lokale vakbonden en NGO's te ondersteunen en daarmee samen te werken.
- Als er regelmatig wordt gerapporteerd over het MVO-beleid en de uitvoering daarvan en ook de bereidheid bestaat om te reageren op vragen van belanghebbenden.

- Als in situaties waarin het niet of nauwelijks lukt om kinderarbeid goed te bestrijden het bedrijf met redenen omkleed besluit om een andere leverancier te kiezen.

16 Gebruik het internet voor een online rapportagesysteem over kinderarbeid en andere schendingen van rechten van werknemers.

Ondernemingen die vooroplopen in de strijd tegen kinderarbeid en schendingen van rechten van werknemers kunnen gebruikmaken van een instrument dat NGO's ook gebruiken om aandacht te vragen voor kinderarbeid en schendingen van rechten van werknemers: het internet. Een onderneming die toezicht wil uitoefenen op haar toeleveringsketen kan mensen de gelegenheid bieden om via een website of e-mailadres klachten in te dienen over kinderarbeid en arbeidsomstandigheden. Hoewel wellicht een (aanzienlijk) aantal werknemers in de toeleveringsketen van ondernemingen analfabeet zal zijn, kunnen ook zij dit met behulp van anderen doen. Er moet in een eenvoudige toelichting, in de lokale taal of talen, worden uitgelegd hoe mensen misstanden kunnen melden. Alle leveranciers van de onderneming moeten prominent bekendheid geven aan de website of het e-mailadres. Klachten moeten anoniem kunnen worden ingediend en kunnen al dan niet op de website worden gepubliceerd. De onderneming die de klachten ontvangt, moet geregeld (bijvoorbeeld elk half jaar) op haar website melden hoeveel en wat voor soort klachten er ontvangen zijn, én wat ermee is gedaan. Ook een coalitie van partijen ('multi-stakeholder initiatief') zou kunnen overwegen een dergelijke online klachtenregistratie op te zetten.

17 Doe mee met initiatieven om kinderarbeid te bestrijden in sectoren waar dit veel voorkomt (zoals steengroeven, toerisme, cacao, tabak, katoenzaad, katoen, kleding, koffie, thee, rijst, bloemen) door middel van een coalitie van partijen ('multi-stakeholder initiatief') en/of sluit, indien uw onderneming een multinational is, een internationale kaderovereenkomst met een van de mondiale sectorale vakbondsorganisaties.

In sectoren waar kinderarbeid veel voorkomt is dit probleem niet of nauwelijks op te lossen als bedrijven dat in hun eentje proberen te doen. In zo'n geval kan een onderneming het beste te werk gaan via een coalitie van partijen ('multi-stakeholder initiatief' of MSI). Zo'n MSI is een coalitie van meerdere bedrijven, vakbonden en NGO's. Soms maken ook de overheid, onderzoekers en gespecialiseerde instituten er deel van uit. Een MSI biedt allerlei voordelen. Om te beginnen kan er in een dergelijke alliantie informatie worden uitgewisseld over de ervaringen van de betrokken partijen bij hun pogingen om een eind te maken aan kinderarbeid. Ten tweede kunnen bedrijven de kosten van het toezicht met elkaar delen en van elkaar en van andere belanghebbenden leren. Ten derde, en dit is bijzonder belangrijk, kunnen bedrijven die in een MSI met elkaar samenwerken zorgen voor 'een gelijk speelveld' voor alle bedrijven als zij of hun leveranciers volwassenen in dienst nemen, die zij meer moeten betalen. Samenwerking

met vakbonden, ten slotte, is van essentieel belang om de werknemers inbreng te geven bij het bestrijden van kinderarbeid en het verbeteren van de arbeidsomstandigheden. Dergelijke coalities van partijen (MSI's) moeten wel aan bepaalde kwaliteitseisen voldoen. Vakbonden en/of andere maatschappelijke organisaties moeten er bij betrokken zijn, ook in het bestuur van het MSI. Bovendien moet er voor worden gewaakt dat de traagste partijen het veranderingstempo bepalen. Daarom blijven actieve openheid, het 'informatierecht' van het publiek, onafhankelijk onderzoek en zo nodig campagnes van maatschappelijke organisaties noodzakelijk om de betrokken partijen scherp te houden. Een voorbeeld van een goed functionerende MSI in de kledingindustrie is de Fair Wear Foundation. Het grote voordeel voor bedrijven van deze aanpak is ook dat claims over het aanpakken van bijvoorbeeld kinderarbeid veel geloofwaardiger zijn dan wanneer het bedrijf het alleen zelf zegt.

Een ander mogelijk doeltreffend instrument voor een multinationale onderneming is om een internationale kaderovereenkomst ('international framework agreement') af te sluiten met een wereldwijde vakbondsfederatie waar al regelmatig mee wordt onderhandeld. In zo'n internationale kaderovereenkomst worden de na te leven rechten van werknemers vastgelegd voor alle medewerkers bij alle vestigingen over de hele wereld, hetzij in het eigen bedrijf dan wel in de toeleveringsketen. Ook worden afspraken over de uitvoering gemaakt. Een van de bepalingen in zo'n kaderovereenkomst dient een expliciet verbod op kinderarbeid te zijn.

18 Voer een beleid in waarbij het werknemers verboden wordt om kinderen te laten werken in het eigen huishouden.

De strijd van medewerkers en management tegen kinderarbeid mag niet beperkt blijven tot het domein van de onderneming. Omwille van de rechten van het kind en de integriteit en geloofwaardigheid van het beleid van de onderneming tegen kinderarbeid is het aan te bevelen dat er een uitdrukkelijk verbod komt voor eigenaren en medewerkers om kinderen te laten werken in het eigen huishouden. Overwogen kan worden om dit verbod op te nemen in het arbeidscontract.

Een oproep tot besluit

Kom als onderneming niet in de verleiding om te denken dat kinderarbeid in arme(re) gebieden nu eenmaal bestaat, en dat uw onderneming eigenlijk iets goeds doet door een kind een baan te geven. Zelfs al gaat het maar om één enkel kind: wie een kind laat werken, houdt kinderarbeid in stand. En kinderarbeid houdt armoede in stand. Als kinderarbeid wordt bestreden, dan komen er voor volwassenen meer banen beschikbaar tegen betere lonen. De strijd tegen kinderarbeid maakt dus deel uit van de strijd tegen armoede!

Soms zijn lokale sociale omstandigheden of individuele situaties zo schrijnend dat de makkelijkste en de meest menselijke oplossing lijkt te zijn om een jong kind, dat eigenlijk naar school zou moeten gaan, een baantje te geven. Daarmee worden echter de inspanningen ondermijnd van al diegenen, die zich er sterk voor maken dat kinderen naar school gaan in plaats van te werken én al diegenen die dat principe in praktijk proberen te brengen. Ook in de meest schrijnende omstandigheden is de beste oplossing bovendien om een van de ouders of een andere volwassene uit de naaste familie, die recht zou hebben op een hoger loon, in dienst te nemen. Met een 'leefbaar loon' kan die volwassene het kind onderhouden en ervoor zorgen dat het goed onderwijs krijgt. Is dit praktisch onhaalbaar, dan staat natuurlijk niets een bedrijf in de weg om arme kinderen en hun families te ondersteunen zonder het kind te laten werken.

November 2009 - 'Stop Kinderarbeid – School, de beste werkplaats'

Noten

- ¹ Zie: http://www.ilo.org/global/About_the_ILO/Media_and_public_information/Press_releases/lang--en/WCMS_005220/index.htm
- ² Zie ook de Richtlijnen voor Werkgevers – Uitbannen van kinderarbeid (in het Engels): <http://www.ilo.org/public/english/dialogue/actemp/index.htm>
- ³ Zie: <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=dut>
- ⁴ Zie: http://nl.wikipedia.org/wiki/Verdrag_inzake_de_rechten_van_het_kind
- ⁵ Zie: www.oecd.org/daf/investment/guidelines
- ⁶ Zie de website voor Global Compact: <http://www.unglobalcompact.org/AboutTheGC/TheTenPrinciples/principles.html>
- ⁷ Zie: <http://www.ilo.org/ilolex/cgi-lex/convde.pl?C138>
- ⁸ Zie: <http://www.ilo.org/ilolex/cgi-lex/convde.pl?C182>
- ⁹ Zie de website van de IAO (in het Engels): <http://www.ilo.org/dyn/declaris/DECLARATIONWEB.INDEXPAGE>
- ¹⁰ Zie het MVO Referentiekader opgesteld door 36 Nederlandse maatschappelijke organisaties: <http://mvoplatform.nl/wat-is-mvo/mvo-referentiekader-nederlands>

Over de campagne 'Stop kinderarbeid – School, de beste werkplaats'

De campagne 'Stop kinderarbeid – School, de beste werkplaats' is voortgekomen uit de overtuiging dat de Millenniumdoelen alleen kunnen worden bereikt wanneer er een einde wordt gemaakt aan alle vormen van kinderarbeid, en alle kinderen tot hun 15de de kans krijgen op volwaardig onderwijs. De campagne heeft tot doel om beleidsmakers te overtuigen van de noodzaak om de kloof te overbruggen tussen Millenniumdoel 2 – namelijk, dat alle kinderen een (niet nader bepaald) 'volledig basisonderwijs' krijgen, wat meestal vier tot zes jaar basisonderwijs inhoudt – en IAO-verdrag 138, waarin wordt gesteld dat kinderen pas vanaf hun 15de toegestaan zou moeten worden om te gaan werken. De campagne wil dus bereiken dat vanaf 2015 elk kind minstens acht of negen jaar formeel, regulier en ononderbroken onderwijs geniet.

De campagne wordt uitgevoerd door het netwerk 'Alliance2015' van Europese ontwikkelingsorganisaties met als deelnemers: Cesvi (Italië), Concern (Ierland), Deutsche Welthunger Hilfe (Duitsland), IBIS (Denemarken), Hivos (Nederland) en People in Need (Tsjechië) in samenwerking met drie andere Nederlandse organisaties: de Algemene Onderwijsbond, de FNV en de Landelijke India Werkgroep (LIW).

Contactgegevens

Gerard Oonk – beleidsadviseur voor kinderarbeid en MVO
Landelijke India Werkgroep (LIW)

Mariaplaats 4e
3511 LH Utrecht
Tel. +31 (0)30 2321340
E-mail: g.oonk@indianet.nl

Mario van de Luytgaarden, beleidsadviseur kinderarbeid
FNV Mondiaal
Naritaweg 10
1043 BX Amsterdam
Tel: +31 (0)20 5816518
E-mail: mario.vandeluytgaarden@vc.fnv.nl

Website: <http://www.stopchildlabour.eu/stopkinderarbeid>

Uitgangspunten van 'Stop kinderarbeid – School, de beste werkplaats'

Definitie van kinderarbeid:

Kinderarbeid is werk dat door een kind wordt gedaan en 'naar alle waarschijnlijkheid gevaarlijk is of de opvoeding van het kind zal belemmeren of schadelijk zal zijn voor de gezondheid of de lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke of maatschappelijke ontwikkeling van het kind.' (Verdrag Inzake de Rechten van het Kind, artikel 32.1)

Principe 1 Kinderarbeid ontnemt een kind het recht op onderwijs.

De uitbanning van kinderarbeid en het verschaffen van gratis, kwalitatief goed voltijds dagonderwijs zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. De inspanningen moeten erop gericht zijn om alle niet-schoolgaande kinderen te laten instromen in het gewone onderwijs en ervoor te zorgen dat zij school niet voortijdig verlaten. Kinderen hebben recht op onderwijs totdat zij de leeftijd hebben bereikt waarop zij mogen gaan werken. Dat is 15 jaar. (Ontwikkelingslanden mogen die leeftijd ook op 14 stellen.) Bovendien moet al het mogelijke worden gedaan om belemmeringen voor toegang tot lokale scholen weg te nemen, en te voorzien in de benodigde financiële en infrastructuurle ondersteuning die onderwijs van kwaliteit mogelijk maakt.

Principe 2 Het integraal aanpakken van alle – door de IAO verboden – vormen van kinderarbeid is het meest effectief.

Het Verdrag voor de Rechten van het Kind (zie het citaat hierboven) en de IAO-verdragen tegen kinderarbeid erkennen ondubbelzinnig dat ieder kind er recht op heeft om gevrijwaard te blijven van uitbuiting en schade voor de eigen ontwikkeling. Toch wordt vaak alleen gesproken over en gewerkt aan het bestrijden van de ergste vormen van kinderarbeid. Of er worden oplossingen gezocht voor specifieke vormen van kinderarbeid, zoals het werk van meisjes in huishoudens of kinderarbeid bij de productie van kleding en sportartikelen. Deze initiatieven zijn belangrijk maar komen het best tot hun recht binnen een aanpak die erop is gericht om alle kinderen in een bepaalde regio of land uit het werk te halen en naar school te krijgen. Voor een effectieve aanpak van kinderarbeid is een breed gedragen sociale norm nodig dat alle kinderarbeid uitgebannen moet worden en dat het onderwijs voor alle nu werkende kinderen toegankelijk moet zijn. Dat noodzaakt tot samenwerking van alle

mensen en organisaties die daarvoor nodig zijn waaronder: onderwijzers, ouders, dorpsraden, lokale werkgevers en overheid maar ook buitenlandse bedrijven. Een dergelijke gezamenlijke aanpak werkt het best als kinderarbeid (ook) wordt bestreden op het niveau van een hele lokale gemeenschap, dorp wijk of stad: een zogenoemde Kinderarbeidvrije Zone.

De campagne 'Stop kinderarbeid' is van mening – en heeft in de praktijk ervaren – dat een dergelijke brede aanpak er het best in slaagt om kinderarbeid effectief te bestrijden.

Principe 3 Het is de plicht van alle overheden, internationale organisaties en bedrijven om ervoor te zorgen dat kinderarbeid wordt uitgebannen.

Alle overheden hebben de plicht om kinderarbeid te verbieden en ervoor te zorgen dat het in hun land ook in de praktijk niet plaatsvindt. Bovendien hebben zij de plicht om ervoor te zorgen dat overheidsinstanties en bedrijven, inclusief de leveranciers en handelspartners van die bedrijven waar ook ter wereld, zich houden aan het Verdrag voor de Rechten van het Kind en andere internationale verdragen ter bescherming van de rechten van het kind.

Als onderdeel van hun maatschappelijke verantwoordelijkheid moeten alle multinationale en andere ondernemingen, die zich bedienen van kinderarbeid, een plan opstellen en uitvoeren om kinderen uit hun personeelsbestand en toeleveringsketen te halen en er voor te zorgen dat zij in voltijds onderwijs terechtkomen.

Principe 4 Om een einde te kunnen maken aan kinderarbeid moeten fundamentele en andere basale arbeidsnormen worden gerespecteerd.

De uitbanning van kinderarbeid is nauw verbonden met de bevordering van andere fundamentele arbeidsrechten van werknemers op de werkplek: het recht om je organiseren in een vakbond en collectief te onderhandelen over arbeidsvoorwaarden en ook afwezigheid van gedwongen arbeid en discriminatie. Een loon waarmee werknemers kunnen voorzien in de levensbehoeften van hun gezin ('leefbaar loon'), een gezonde en veilige werkplek, een contractuele arbeidsrelatie en de afwezigheid van gedwongen buitensporig overwerk zijn ook van cruciaal belang. Kinderarbeid ondermijnt de kans op werk voor volwassenen en drukt hun loon. De ervaring leert dat kinderarbeid zelden voorkomt in situaties waar een vrije vakbond actief is en waar de arbeidsrechten van werknemers worden gerespecteerd.

पूरा होता रहता
दिन प्रतिदिन क
न आज हमें दे,
आशाओं को थाप

STOP **Kinderarbeid**
School, de beste werkplaats

AOB • Algemene Onderwijsbond